

SPAR - Samordnat person- och adressregister 40 år

Tisdagen den 17 februari 1976 pryddes löpsedlarna i Aftonbladet med bilder från den folkkäre poeten Evert Taubes begravning i S:ta Maria Magdalenas kyrka på Södermalm i Stockholm. Något som inte fick lika mycket uppmärksamhet i media var det nya ”Super-personregistret”, SPAR, ett register som skulle omfatta alla svenska medborgare.

Det var inte okontroversiellt. Redan 1970 framfördes kritik mot folk- och bostadsräkningen beträffande hur staten samlade in uppgifter om enskilda personer. Rädslan var stor för vilka konsekvenser som sammanställningar av uppgifter i datorer kunde få för enskilda människor.

För att hantera de uppskattningsvis 5000 personregister som fanns i Sverige infördes datalagen (1973:289) och samma år, 1973, inrättades Datainspektionen som tillsynsmyndighet för hanterandet. Enligt lagen fick inga dataregister som innehöll personuppgifter upprättas eller användas utan Datainspektionens tillstånd (2 §). Bara första året efter att myndigheten startat kom det in 15 000 ansökningar om tillstånd för att inrätta personregister.

För att minska behoven hos registeransvariga att föra egna register lämnade Datainspektionen redan 1974 in ett förslag till Justitiedepartementet om att skapa ett ...” *centralt*

uppdateringsregister (CUR) för ändamålen adressaktualisering och sökning efter personnummer.” Tanken var att registret skulle innehålla personnummer, namn, adress, civilstånd och samhörighetsbeteckning (personnummer för make/maka eller för huvudperson för barn).

Registret fick namnet ”Samordnat person- och adressregister” (SPAR). I november 1976 togs regeringsbeslutet om att SPAR skulle upprättas successivt med start den 1 juli 1977 och vara fullt utbyggt två år därefter.

Numera får upp till 15 000 personer sina personuppgifter ändrade varje dag i samband med giftermål, dödsfall, invandring och födsel i SPAR. På statens person- och adressregisters hemsida står det att ”[...] syftet med SPAR är enligt Skatteverket att på elektronisk väg lämna ut personuppgifter effektivt och till låg kostnad för användarna/kunderna samtidigt som man värnar om den enskildas integritet.”

Farhågor om att registren skulle kunna användas för annat än det de från början var tänkta för bekräftades när tidningarna 1986 uppmärksammande att forskare hade bedrivit en studie på flera tusen personer födda 1953 och som 1963 var bosatta i Stockholm i det som blev känt som Metropolitprojektet. Forskarna hade samlat in uppgifter om dessa personer under 20 års tid med hjälp av olika myndighetsregister, bland annat från polisregister, socialregister och från SPAR-registret. Från början var inte allt elektroniskt utan det databand som utgjorde den sökbara delen av Metropolitprojektet och som skapades av forskarna på Sociologiska institutionen på Stockholms universitet var det som kom att stå i fokus för kritik. Man hade använt sig av allmänna handlingar för att ta del av den information som fanns om de stockholmare som var födda 1953. Att få ta del av allmänna handlingar är grundlagsskyddat av Tryckfrihetsförordningens andra paragraf, och SPAR-registret skapades ju för att underlätta sökningar och ändringar på individnivå.

De personer som ingick i studien hade dock inte blivit informerade eller fått en chans att ge sitt samtycke till att ingå i studien. Debatten kom därför att handla om huruvida det verkligen var berättigat att använda personuppgifter och samköra dessa för att bedriva forskning, eller om det innebar ett hot mot den personliga integriteten. Uppgifterna som publicerades i forskningsrapporter föll under Tryckfrihetslagen, och ansågs därför inte utgöra ett kränkande av den personliga integriteten. Datainspektionen beslutade dock samma år som tidningarna

uppmärksammade projektet, att databanden som innehöll personnummer och id-nummer skulle avidentifieras, så att det inte längre gick att identifiera enskilda personer. När Stockholms universitet meddelat att man gallrat underlagen för databanden protesterade Riksarkivet och menade att man gallrat sådant som anses vara allmänna handlingar, ett brott mot arkivlagen.

Personuppgifter som finns i SPAR säljs till företag, banker och försäkringsbolag som använder dem för att hålla sina egna register uppdaterade och för att skicka ut direktreklam. Man kan begära direktreklamspärr som gör att ens namn och adress inte lämnas ut vid urval av adresserad direktreklam. Denna spärr gäller dock bara för reklam där SPAR är källan.

Kränkning av den personliga integriteten fortsätter att diskuteras men har ändrat fokus i och med Internets utbredning. SPAR är inte det enda statliga registret som utnyttjas för kommersiella ändamål, till exempel fordonsregistret som sköts av Transportstyrelsen används i samma syfte. Numera har Datainspektionen, som var den statliga myndighet som föreslog registret från början, ett större ansvarsområde och fungerar mer som tillsynsmyndighet.

Läs mer:

”Datainspektionen 40 år”, *Integritet i fokus* nr 3–4 2013.

”Projekt Metropolit - P3 Dokumentär”, sverigesradio.se, *Sveriges Radio*.

Janson, Carl-Gunnar, “Project Metropolitan – A presentation and progress report”, nr. 21, (Stockholm, 1984).